

*Cestou hlasů napříč leží
poražený kmen
a těžká voda v pŕlměsíci
napíná svůj třmen
Křivý déšť luk a šíp padá
na černou zem
I kámen do vody
za svým dvojníkem*

(Neviditelné věci)

mihle lidmi. Řekl bych, že je to dost zajímavý výběr, protože za ním stojí jasná představa a řekl bych i zkušenost člověka, který si sám prošel vlastní peklo.

Ve své tvorbě máš různé etapy: hrál jsi sám, s kapelou, s tanečnicemi, před vyprodanými i poloprázdnými sály. Hodnotíš si to nějak pro sebe?

Budu mluvit o těch tanečnicích, se kterými jsem vystupoval letos na jaře. Nejsou to profesionální umělkyně, ale studentky eurhythmie. Spolupracuji s waldorfskou školou, kam chodí moje děti. Waldorfské školy jsou inspirovány antroposofií, duchovním učením Rudolfa Steinera. Nejsem antroposof, ale našel jsem tam spoustu věcí, ke kterým jsem se dostal přes hudbu. A ta pražská waldorfská škola vznikla ze staré jionické školy, která sloužila jako skladiště v době, kdy jsem tam roznášel noviny a skládal písničky o Jionících. Co tím chce říct? Že pro mě hudba vždycky byla součástí mého života. Ale kdybys chtěl slyšet nějaké hodnocení jednotlivých období, pak bych řekl, že výkres z první třídy má ve své nedokonalosti dokonalost, kterou už nikdy později člověk nenakreslí.

Bereš těch pár desek, které tady dneska jsou, jako takové výkresy?

Mé pokusy o 'desky' vidím jako takové polaroidové fotky. Takové ty instantní portréty, co si sedneš na židli v kabině a za chvíli máš fotku, na které máš nos tááááhle velkej a šilhavý oči. Tak nějak beru ty desky. Neumím pracovat s technikou, přetlumčit svoji hudební představu do technické řeči. Člověk je pak závislý na tom, co ti nahrávací technik umožní, a nezbyvá než přijmout i to zkrácené. Myslím, že ty desky nedávají správnou představu o tom, co dokáží zahrát.

Chystá se vydání jakéhosi kompletu tvé tvorby, čili na tenhle projekt hledíš spíše s obavami, nežli s potěšením?

Zdá se, že nastal čas věci uzavírat. Přestal jsem dokonce trucovat na televizi, na vydávání starých nahrávek, vyjde i reedice sbírky textů u Torstu. Ale smysluplná byla pro mě vždycky jen živá hudba, to, co nově vzniká. Ty archivy, to je filatelie, sbírka trilobitů. Může to být zajímavé, ale setkání s trilobitem živým to není.

Moment živého vystoupení je tedy podstatně důležitější a uspokojivější?

Domnívám se, že se jedná dokonce o jiný druh hudby, pro který by měl být zvláštní slovní výraz. Jako má třeba ryba a květina.

Máš v současné době své publikum? Pár těch živých trilobitů?

Z každého období zůstala hrstka věrných. V září jsme domlouvali koncert na faře v Brandýse a paní farářka Glancová mi řekla: „Moc se tady na vás všichni těšíme. Ale kdybyste, prosím vás, nehráli ten minimalismus, to by bylo pro zdejší lidi moc těžké.“ Takhle to tedy chodí. Mám své příznivce folkové, rockové, meditační, minimalistické - takovou konzumní směs.

Kam tedy patříš?

Já přece patřím sem. Doufám, že patřím sem. Moje hudba je spjatá s jazykem, a tím jazykem je čeština. Celé roky jsem snažil naučit řadit slova tak, aby za nimi zpíval ještě takový nadjazyk, kterému rozumí všichni bez ohledu na slova. Elfi řeč, jak to psal Tolkien. Ale zároveň jsem si přál, aby ta sukovitost češtiny, všechny ty chrr a brrr a krrr tam byly pořádně slyšet. Každý jazyk má totiž nějakou zvláštnost, která není jen odlišností, ale nástrojem jak vypovědět něco o světě, co v jiném jazyce říci nemůžete.

Rozhodně je evidentní, že tvá hudba - a tedy i přítomnost - je nadčasová. Může někoho oslovit dnes stejně jako za deset let. Není to pomíjivá záležitost.

U něčeho snad, rád bych. V tom já těžko mohu být soudcem. Nedávno jsem si u příležitosti padesátin Jakuba Nohy zahrál na Baráčnické rychtě ty úplně dřevní písničky, které jsme s Jakubem hrávali před třiceti lety. Myslím, že byly zase hodně dobré, hlavně proto, že jsem je hrál s radostí a bylo mi ukradený, co si o tom kdo myslí, včetně mě samotného.

S tvou hudbou koresponduje i pojetí textů, které přes jakousi neuchopitelnost a zakódovanost přesto poměrně přesně a razantně vyjadřují určité názory a jasný postoj k světu.

Myslím, že to je výborná definice - přesně vystihnout neuchopitelné. Svět je neuchopitelný, ale zároveň má přesný řád. Mám takový jeden krátký text: *Růže rozkvetla žlutě / zvu tě*. Pro mě je stejně přesný jako matematická rovnice. I sdělení tohoto verše má neuchopitelný, ale přesně zakódovaný, jak říkáš, obsah. Po vyslovení toho textu je totiž nutné odehrát relativně dost velký počet 'koleček' na kytaru, aby mohl nastat okamžik, kdy je najednou zřejmé jak pro mě, tak pro posluchače, že ten 'neuchopitelný' obsah slov byl naplněn, asi jako kdyby ho celou tu dobu ještě někdo vysvětloval nebo přednášel ve formě krátké povídky. Všem je to náhle jasné, a zároveň to zůstává neuchopitelné, protože slova té povídky byla přenesena beze slov.

*Jsem jenom zrcadla
která odrážejí víc než dávají
Třpytná zrcadla
po hladkém kovu slzy stékají*
(Zrcadla)

Ale to předpokládá určitou vnímavost.

To není podmínka. Vnímaví jsme všichni, i když na různých úrovních. Ale od toho je tu ta písnička, ten koncert, aby to pomohly člověku prožít. Spíš než vnímavost bych tedy řekl, že to předpokládá dobrou vůli se nechat oslovit.

Ovšem člověku je tady neustále ze všech stran nabízeno to 'jediné správné' oslovení.

My jsme se v minulém režimu naučili, že pravda není ničím definitivním, co by si nějaká skupina lidí mohla přivlastnit. Že neustále vzniká v jednotlivém člověku. Je těžké nepatřit do žádné strany, církve nebo prostě společnosti. Ale taková je naše zkušenost, i když může být nepříjemná i pro nás samotné.

Jsi praktický člověk?

Já myslím, že hodně ... i když tedy ... Podle mě jsem praktický v tom, že se snažím žít to, co považuju za důležité.

Ptal jsem se v souvislosti s tím, že stále ještě jezdíš po koncertech; nerezignoval jsi a občas se to může zdát už všechno takové - tristní?

Bonjour, tristesse! Smutek mi byl věrným přítelem i ve chvílích nejtěžších a nerad bych ho teď nějak shodil. Vždyť my máme i takovou bezdomoveckou hymnu - *Kde domov můj*. Ale přesto bych řekl, že to moje tristní plahočení po okraji české kultury přece jen nese něco velmi krásného. Jsou to setkání s pozoruhodnými lidmi a místy. Vzhledem k tomu, že se moje hudba přesunula z klubů na různá historicky významná místa, jako třeba kostely a hrady, podobají se koncerty někdy spíše obřadům. Kdybych měl popsat, co to je za obřad, řekl bych, že je to druh ekologie - čištění a obnovování zdrojů. Pokud to není můj blud, tak by to nebyl tak špatný výsledek.

Kde máš své hudební kořeny?

Já mám své hudební kořeny v hledání kořenů. Nevyrstl jsem ani mezi Indiány v Andách, ani třeba v Hrubé Vrbce s cimbálkou. Nemohu se opírat o hudební tradici, kterou člověk pak používá stejně samozřejmě jako rodný jazyk. Snad jen právě ten jazyk, protože to je také hudba, že. Ale pak je to ještě jakýsi přesný bod uvnitř, nebo řeč-

něme stav, kdy člověk náhle cítí, že mizí pochybnosti a člověk přesně ví, jaký tón nebo slovo má zaznít, jako by už to bylo předem dané. Potěšilo mě, když jsem něco podobného četl u sv. Terezie z Lisieux - včetně toho, jak říká, že to k ní přichází jako ke kusu dřeva, a že když to pomine, nerozumí zas vůbec ničemu. Terezie tak ovšem mluví o svém vztahu k Bohu.

Jaké místo v tvém hraní má tedy improvizace?

Pro sebe si vždycky hraju jen tak, co zrovna chvíle přinese, necvičím. Na koncertě si tohle nemůžu dovolit. Není tam prostor na bloudění, brnkání, kdy se 'nic neděje'. Což může klidně trvat celý večer. Zajímavou improvizací slyšíš málokdy - buď je to trapný, nebo bílý, nebo někdo vymílá nadřené technický postupy. Za připravenými písničkami, které hraju na koncertech, si stojím proto, že při jejich vzniku jsem se dotýkal něčeho výjimečného a důležitého. Něčeho, co bylo za nimi, tedy za slovy a za tóny. Takové sdělení není nutně mechanickým opakováním přenosné, ale přesto na to lze do značné míry spoléhat. Většinou stačí jednou brknout a rázem víš, co bude následovat: bezstarostné poletování nebo upoceně nahazování lopatou.

Máš i tu zkušenost, že lidi to nepřijmou, že tě v tom nechají samotného? Že s nimi bojuješ, přesvědčuješ je ...

Kdysi jsme s Fidlerem a Richterem hráli na Svojsickém slunovratu, ohromný portácký akcí. Vypískali nás jak jeden muž. Vzpomínám si, jak se mi hrálo hodně dobře, na ten velký klid, protože už bylo naprosto zbytečný zabývat se tím, co tomu kdo bude říkat. Ale rušiči jsou teď u mě obvykle vzácní, lidi většinou vědí, na co jdou. Horší bývá zápas s okolnostmi. Třeba v Kumštátu, což je jinak nádherná stavba, chodí štangasti z místního baru přes koncertní místnostku čurat. Vejdou s vajglem v ruce, chvíli čuměj, co to tam sedí za duchaře, pak prásknou dveřma od WC, spláchnou, zase prásknou dveřma a zmizí, zatímco já medituju na kytaru. Přinejmenším vždycky dorazí aspoň někdo nachlazený, kdo celý představení prokašle.

Ale většinou vyhráváš, ne?

Muzikanti často vyhrávají, obvykle na celý kolo. Já bych řekl, že spíš nevyhrávám. Ale kdybych neměl být tak vtípný, tak výhra je v tom, když odcházíme všichni z koncertu s pocitem, že hudba nám umožnila dotknout se něčeho, co je za ní a k čemu není jinak přístup.

Jak toho dosahuješ? Nepoužíváš přeci nějak nestandardní prostředky. Alespoň v současné době.

Používám kytaru, což je velmi standardní - není snad nic standardnějšího nad hraní na kytaru. Určitá odlišnost je snad v tom, že podobně jako divoši používám ten nástroj k navození určitého stavu odpoutání mysli opakováním jednoduchých perkusivně-melodických koleček, a pak teprve dochází k tomu, o co v té hudbě jde. U hlasu a textů slov mi jde v prvé řadě o vibraci slova a pak teprve o jeho logický obsah.

Myslíš, že je to jakoby princip minimalismu?

Snad minimalismu, ale i etnické hudby. V určité chvíli se hraní začíná odpoutávat od klasického hudebního řádu a začne se rozvolňovat do nějaké těžko popsateľné hmoty, ve které se hudebníci pohybují podle jiných zákonů, než jaké nabízí klasické hudební myšlení.

Trans?

Nebo jak to nazveme - extáze? Teď je toho transu docela hodně. Všude šamanský bubinky, didgeridoo, párty s extoškama ... Cítím, jak mě to nutí víc uvažovat o řádu, který je součástí klasické evropské kultury.

Domníváš, že má nějaký smysl hudbu zařazovat do nějakých kategorií, 'škatulek'? Zajímá tě názor kritiky na tvoje sebevyjádření?

Mám z poslední doby dvě kritiky. Bratr František z Makové hory u Smoletelet můj výkon vyhodnotil takto: „Prázdná slova!“, Tereza z pardubické čajovny 'U hrušky' mi zase po koncertě řekla, že ještě nikdy neviděla rybičky v akváriu tak spokojené jako při mém koncertě. To jsou samozřejmě zajímavé kritiky, zvláště, když se dají dohromady.